

Nr 165.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående visst ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget; given Stockholms slott den 28 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bissmark.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför t. f. chefen för handelsdepartementet, statsrådet Bissmark:

I en till domänstyrelsen ställd skrift av den 3 juli 1928 har Nitroglycerinaktiebolaget i Stockholm föreslagit utbyte av Åsbobergs gruvallmanning, även kallad Gyttorps norra allmännings östra del, i Nora socken av Örebro län mot visst område av bolaget tillhöriga fastigheten $\frac{12}{64}$ mantal Fogdhyttan nr 4 litt. C (4¹¹) i samma socken. Såsom skäl för ansökningen har bolaget anført, att sprängämnesinspektionen påyrkat för-

flyttning av vissa för bolagets verksamhet erforderliga fabriksmagasin för dynamit och krut, enär desamma vore belägna för nära såväl boningshus som fabriksbyggnader, och att å Åsoboergs gruvallmänning, som i väster angränsade en av bolaget genom byte med kronan tidigare förvärvad fastighet, funnes områden, där magasinerna lämpligen kunde förläggas.

Sedan uppskattning och värdering av de ifrågasatta bytesområdena på uppdrag av domänstyrelsen verkställdes av överjägmästaren i Bergslagsdistriktet med biträde av vederbörande skogstaxator samt framställningen genom ämbetsverkets försorg underställdes av frågan intresserade myndigheter och Stribergs gruveaktiebolag, som innehar nyttjanderätten till gruvallmänningen, har nu domänstyrelsen med utlåtande den 4 februari 1930 överlämnat ärendet till Kungl. Maj:ts prövning och därvid för egen del förordat ägoutbytet, under förutsättning att sökandebolaget erlägger viss kontant mellangift ävensom att bytet i övrigt sker på vissa av ämbetsverket angivna villkor.

Efter dessa upplysningar om vad frågan gäller ber jag få övergå till en på det upprättade värderingsinstrumentet samt övriga handlingar grundad närmare redogörelse i ämnet.

Bytesområdenas belägenhet.

Gruvallmänningen, som omfattar ett skifte, är belägen intill Nitroglycerinaktiebolagets kontors- och bostadsområde och omslutes nästan helt av bolaget tillhöriga fastigheter. *Bytesområdet av Fogdhyttan*, jämväl utgörande endast ett skifte, är beläget omkring 4 kilometer nordväst därom och angränsas i väster delvis av Stribergs gruveaktiebolag tillhöriga marker. I förhållande till Gyttorps station och Åsoboergs gruva är gruvallmänningen avsevärt bättre belägen än Fogdhyttan. Avståndet från gruvallmänningen är till berörda station omkring 1.5 kilometer och till nämnda gruva ävenledes omkring 1.5 kilometer samt från Fogdhyttan till samma platser omkring respektive 5 kilometer och 3.5 kilometer. Till Stribergs gruvfält är avståndet från Fogdhyttan endast 1 à 2 kilometer, delvis dock svår motlut, under det att gruvallmänningen är belägen omkring 4 kilometer därifrån.

Bytesområdenas arealer.

Fastigheterna omfatta följande arealer.

Kronans bytesområde.

Arealen har uppskattats till:

inägor		1.13 hektar
produktiv skogsmark	17.76	
impediment	0.23	17.99 »

Summa 19.12 hektar.

Därjämte finnes inom fastigheten 0.41 hektar allmän väg.

Inägojorden är av tämligen dålig beskaffenhet. Några kronan tillhöriga byggnader finnas icke.

Skogsmarken utgöres av krosstensgrus. Bonitetsfördelningen är följande:

bon. III	} god	6.89	hektar	39	procent
» IV		10.23	»	57	»
» V		0.64	»	4	»
					mindre god

Virkesförrådet har uppskattats till 3,204 kubikmeter, motsvarande 180 kubikmeter per hektar produktiv skogsmark. Detsamma utgöres till 95 procent av skog i en ålder av 60—80 år och 5 procent i en ålder av 40—60 år samt omfattar omkring $\frac{9}{10}$ gran och $\frac{1}{10}$ tall. Skogen är mycket långväxt och av god kvalitet.

Å området finnes en Stribergs gruveaktiebolag tillhörig gruvarbetarebostad. Överenskommelse angående försäljning till Nitroglycerinaktiebolaget av sagda byggnad har träffats mellan de båda bolagen under förutsättning att bytet kommer till stånd.

Bolagets bytesområde.

Arealen har uppskattats till:

produktiv skogsmark	17.11	hektar
impediment	0.63	»

Summa 17.74 hektar.

Dessutom finnes inom området 0.20 hektar samfällt grustag.

Skogsmarken, som även här utgöres av krosstensgrus, är av något svagare beskaffenhet än å gruvallmänningen. Bonitetsfördelningen är följande:

bon. IV	} god	14.75	hektar	86	procent
» V		1.61	»	9	»
» VI		0.36	»	2	»
» VII—VIII		0.39	»	3	»

Virkesförrådet har uppskattats till 1,731 kubikmeter eller 100 kubikmeter per hektar produktiv skogsmark. Detsamma består av $\frac{9}{10}$ tall och $\frac{1}{10}$ gran. Ståndskogen utgöres till större delen av tämligen ojämna och något olikåldriga, tidigare antagligen dimensionsblådade bestånd i en ålder av i allmänhet 40—80 år. Skogen är förhållandevis kortvuxen och virket av medelgod kvalitet.

Över området finnes framdragen en Stribergs gruveaktiebolag tillhörig kraftledning.

Bytesområdenas avsättningsförhållanden äro beträffande småvirke tämligen dåliga. Sågar finnas bland annat i Nora samt vid Striberg och Bengtstorp på ett avstånd av 5—8 kilometer från gruvallmänningen och 4—13 kilometer från Fogdhyttan. Massaved och props kan avyttras antingen vid järnvägsstation till avnämare i Frövi och Örebro eller vid Vätern. Brännved kan säljas i traktens brukssamhällen och i Nora stad.

Bytesområdenas värden.

Värdet av bytesområdena uppskattas till nedan angivna belopp, därvid beträffande gruvallmanningen särskild hänsyn tagits till dennas bättre belägenhet.

Kronans bytesområde.

Markvärden:

Inägojord	678 kronor	
Skogsmark	1,020 »	
Tillägg för tomtvärde m. m. (19 har)	5,700 »	7,398 kronor
Skogsvärden		20,505 »
	Summa	27,903 »
Avgående poster		2,500 »
	Nettovärde	25,403 kronor

eller i runt tal 25,400 kronor.

Bolagets bytesområde.

Markvärden:

Skogsmark	735 kronor	
Kraftledningsgata	8 »	743 kronor
Skogsvärden		7,961 »
	Summa	8,704 kronor
Avgående poster		2,050 »
	Nettovärde	6,654 kronor

eller i runt tal 6,650 kronor.

Värdet av kronans bytesområde överstiger således värdet av bolagets bytesområde med 18,750 kronor.

Avgivna yttranden.

Av de genom domänstyrelsens försorg införskaffade yttrandena i ärendet framgår i huvudsak följande.

Stribergs gruveaktiebolag har förklarat sig icke hava något att erinra mot bytet, under förutsättning att bytesområdet av Fogdhyttan disponeras som gruvskog och att mellangiften, sedan kronans kostnader för lagfart därur guldits, avsättes till en särskild fond, vars avkastning användes för samma ändamål, vartill gruvskogen är anslagen.

Bergmästaren i Mellersta bergmästardistriktet tillstyrker markbytet under framhållande av att det är synnerligen önskvärt för Nitroglycerinaktiebolaget att förvärva allmanningen, då det därigenom blir möjligt för bolaget att till påbjudet betryggande avstånd från bolagets kontor och bostadsområde å lämpligt belägen plats förflytta upplagsmagasin för dagstillverkningen av sprängämnen. Jämväl från det allmännas sida borde därför bolagets önskan i görligaste mån stödjas. Bergmästaren anför vidare, att mellangiften bör fonderas och bindas vid det genom bytet erhållna skogsområdet.

Sprängämnesinspektionen vitsordar, att inspektionen yrkat på förenämnda magasinets förflyttning till för desamma mera betryggande platser. Då gruvallmanningen synnerligen väl lämpade sig för uppförande av dylika magasin, finge han tillstyrka bifall till den föreliggande ansökningen.

Kommerskollegium finner sig icke heller böra göra någon erinran mot det ifrågasatta bytet, under förutsättning att bergshanteringens intresen därvid vederbörligen tillgodoses. I sådant avseende finner kollegium erforderligt, att den mark, kronan tillbyter sig, blir till bergshanteringens understöd anslagen i stället för den bortbytta gruvskogen samt mot enahanda rekognitionsavgift ävensom att jämväl den behållna mellangiften disponeras för nämnda ändamål.

Länsstyrelsen i Örebro län tillstyrker bifall till framställningen på de villkor, kommerskollegium föreslagit.

I sitt ovannämnda, den 4 februari 1930 avgivna utlåtande meddelar domänstyrelsen — efter att bland annat hava lämnat ovan av mig återgivna redogörelse för de båda bytesområdena — att sökandebolaget efter underhandlingar i skrivelse den 27 januari 1930 förklarar sig villigt dels utbetala en mellangift av 18,750 kronor, dels ock godkänna följande av styrelsen för bytets genomförande uppställda villkor:

att fastigheterna lämnas fria från alla gravationer;

att kronan och bolaget intill tillträdesdagen icke avverka skog å de fastigheter, som lämnas i bytet;

att bolaget ensamt vidkännes kostnad för avstyckning av i bytet ingående fastigheter; samt

att kronan och bolaget var för sig bestrida kostnaderna för lagfart å de fastigheter, som i bytet tillfalla dem.

Jämte anmälan att bolaget förbundet sig att betala hela kostnaden för bytesområdenas uppskattning och värdering samt att nämnda kostnad av bolaget till styrelsen inbetalts, sammanfattar styrelsen sin ståndpunkt i ärendet sålunda:

»Jämväl styrelsen tillstyrker bytet och får styrelsen därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att ett utbyte av fastigheter må äga rum mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget under följande villkor:

att kronan till bolaget överlåter Åsbobergs gruvallmanning, även kallad Gyttorps norra allmännings östra del, i Nora socken av Örebro län;

att bolaget till kronan överlåter av fastigheten ¹¹/₆₄ mantal Fogdhyttan nr 4 litt. C (4¹¹) i nämnda socken det område av omkring 17.94 hektar, som finnes angivet å här förut åberopade av B. R. Blohm år 1928 uppräntade karta;

att bolaget till kronan erlägger ett kontant belopp av 18,750 kronor för det högre uppskattningsvärdet å kronans i bytet ingående fastighet; samt

i övrigt på här förut angivna, av styrelsen föreslagna och av bolaget godtagna villkor.

Domänstyrelsen.

Styrelsen får därjämte hemställa, att, därest framställningen om bytet bifalles, Eders Kungl. Maj:t täcktes förordna,

att styrelsen må med Nitroglycerinaktiebolaget träffa avtal om bytet; att bolagets bytesområde skall, sedan detsamma genom bytet kommit i kronans ägo, disponeras såsom gruvskog och att följaktligen den rekognitionsavgift, som fastställts för Åsbobergs gruvallmänning, i stället skall utgå för förstnämnda fastighet och erläggas av nyttjanderättshavaren, Stribergs gruveaktiebolag; samt

att mellangiften, 18,750 kronor, skall, sedan kronans kostnader för lagfart därur guldits, avsättas till en särskild fond, vars avkastning skall användas till samma ändamål, vartill gruvskogen är anslagen.»

Efter remiss har kammarkollegium den 19 februari 1930 avgivit yttrande i detta ärende; därvid har kollegium anfört bland annat följande:

*Kammar-
kollegium.*

»Enligt vad kollegiet inhämtat utgöres det område, som å kartan över byteslotten av hemmanet Fogdhyttan betecknats med nr 21, av ett för samfällt behov avsatt grustag. Kronan skulle alltså icke genom bytesavtalet kunna förvärva uteslutanderätt till detta område.

I instrumentet vid överjägmästarens värdering av de i ärendet ifrågavarande fastigheterna uppgives beträffande de rättigheter till bete å allmanningen, som omtalas i arkivkontorets memorial, att en av dem icke skulle gälla den nu till utbyte föreslagna delen av allmanningen, medan de andra två betesrätterna icke omnämnas i instrumentet. Man lär emellertid icke kunna helt bortse från dessa rättigheter, vilka alla, såvitt kollegiet kunnat finna, besvära hela allmanningen.

Hemmanet Gyttorp nr 3 äges visserligen numera av Nitroglycerinaktiebolaget och kan därför lämnas ur räkningen. Vid avhändande av annan del av allmanningen (se nådig proposition 1926:157) inhämtades medgivande av Nora stad och bereddes ägaren av egendomen Bergsäng tillfälle att yttra sig, ehuru han icke begagnade sig därav. Vid avhändandet gjordes ock förbehåll för servituten. På grund härav lär det icke vara lämpligt, att kronan — på sätt domänstyrelsen föreslagit — utfäster att tillhandahålla allmanningen fri från alla gravationer. Kronan synes icke kunna garantera mer än, att intecknad gravation icke förekommer.

I övrigt har kollegiet intet att erinra mot domänstyrelsens förslag.»

*Departements-
chefen.*

Av vad i ärendet upplysts framgår, att skälet till Nitroglycerinaktiebolagets önskan att förvärva ifrågavarande gruvallmanningsskifte är av sprängämnesinspektionen påyrkad förflyttning av vissa för bolagets verksamhet erforderliga fabriksmagasin för dynamit och krut och att på grund av skiftets belägenhet det för bolaget skulle innebära en avsevärd fördel att få dit förlägga samma magasin. Då det ifrågasatta förvärvet sålunda skulle tjäna till att minska följderna av eventuella olyckshändelser vid bolagets tillverkning av sprängämnen, synes det mig även ligga i det allmännas intresse, att ägoutbytet kommer till stånd. Givetvis bör dock förutsättningen härför vara, att staten erhåller ett fullgott vederlag för ifrågavarande gruvallmanningsskifte. Ur denna synpunkt

hyser jag emellertid inga betänkligheter mot det ifrågasatta bytet. Den som ersättning åt kronan av bolaget erbjudna delen av fastigheten Fogdhyttan nr 4 litt. C (4¹¹) har visserligen ett betydligt lägre värde än gruvallmänningskiftet, men den av domänstyrelsen föreslagna och av bolaget efter förda förhandlingar godtagna mellangiften av 18,750 kronor synes vara så tilltagen, att den täcker berörda skillnad i värde. Vid sådant förhållande och då varken de myndigheter eller den intressent, som yttrat sig i ärendet, haft något att erinra mot det ifrågasatta ägoutbytet, anser jag mig böra tillstyrka detsamma på de förut angivna, av bolaget i skrivelse den 27 januari 1930 godkända villkor, dock med den ändring däri, som av kammarkollegium föreslagits.

Därest ägoutbytet kommer till stånd, torde i överensstämmelse med vad domänstyrelsen med flera myndigheter föreslagit ej mindre den mark kronan genom bytet erhåller för framtiden disponeras såsom gruvskog, än även den kronan tillkommande mellangiften, sedan kronans kostnader för lagfart därur guldits, användas till samma ändamål, var till den i ärendet berörda gruvskogen är anslagen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva sådant ägoutbyte mellan kronan och Nitroglycerinaktiebolaget,

att kronan till bolaget överlåter Åsbobergs gruvallmanning, även kallad Gyttorps norra allmänningss östra del, i Nora socken av Örebro län;

att bolaget till kronan överlåter av fastigheten ¹¹/₆₄ mantal Fogdhyttan nr 4 litt. C (4¹¹) i nämnda socken det område av omkring 17.94 hektar, som finnes angivet å en av B. R. Blohm år 1928 upprättad karta, och till kronan erlägger ett kontant belopp av 18,750 kronor för det högre uppskattningsvärdet å kronans i bytet ingående fastighet; samt

att bytet i övrigt sker på de villkor, som bolaget enligt förut berörda skrivelse den 27 januari 1930 förklarar sig godkänna, dock med den ändring däri, som av kammarkollegium föreslagits.

Vad t. f. chefen för handelsdepartementet sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition skall till riksdagen avlåtas av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Sehlberg.